

מראי מקומות- בבא מציעא ט'

רכוב במקום מנהיג, דדוחק הוא. וע"ע במהרש"א דכ' באו"א, דהי' משמע לרש"י דהי' רוצה הגמ' לפשוט כמו שהי' רוצה לפשוט לעיל, דהיינו רכוב במקום מנהיג, וא"כ אם הגמ' הביא ראי' דרכוב קני, ע"כ צריך לומר דעיקר ראיית הגמ' הוא בנוגע רכוב במקום מנהיג.

(ד) **א"ה, נקני נמי רכוב במוסרה- פרש"י,** שבראש החמור, שהוא תכשיט החמור וכחמור דמי. ותמה התוס' הרא"ש, והא השיב לו דזה קנה חצי מוסרה, ואיך יתכן שהק' לו שיקנה רק מה שהוא בראש החמור, והשיב לו שקונה עוד יותר. ועוד, הא קתני בגמ' דקנה המוסרה משום דהגביה לי' בן דעת, ומה ענין זה להגבהת בן דעת, הא מה שקנוי לו הוא משום שהוא תכשיט של החמור. ולכן פי' דע"כ מחצי המוסרה הק', דהיינו שיקנה חצי המוסרה. וע' בריטב"א דג"כ פי' כרש"י, אלא דכ' דהבין התרצן דהמקשה הי' רוצה שיקנה כולו חוץ ממה שהוא ביד חבירו, ולכן השיב לו דאינו קונה אלא חצי, וע"ז השיב לו דלא הי' כוונתו אלא שיקנה מה שהוא בראש החמור, ומתורת תכשיט. **וע"ע בשיעורי ר' שמואל** (אות קלד) שכו' ליישב דעת רש"י, דלעולם ס"ל לרש"י דהקנין הוא קנין משיכה, ולא משום שנקנה עם קנין של החמור, אלא שהי' ק' לרש"י קו' תוס', דהא הגמ' לקמן שואל לענין אם משיכה של הבהמה מהני לענין קנין הכלים, וע"ז יישב רש"י דכיון שהוא תכשיט של הבהמה, א"כ ודאי קונה המוסרה עם משיכת הבהמה (וגם כל המוסירה, לא רק מה שעל גבי ראשו).

(ה) **בשלמא רכוב קני, דקמגבה לי' בן דעת, וכו'-** הק' בשטמ"ק בשם מהר"י כ"ץ, היכי קונה הרוכב, הרי כיון דאין תופס המוסירה קונה בהגבהתו כיון דראש א' מונח על גבי החמור, א"כ איך מהני הגבהתו כלפי הרוכב. ותי' דגבי רוכב לא חשיב חסרון הגבהה שראש השני מונח על ראש החמור, כיון דקני לי' בלא הגבהה מטעם דהוי תכשיט של חמור,

(א) **אי הכי ליערבינהו וליתנינהו- פרש"י,** א"ה דלת"ק איפכא קני, א"כ אמאי קתני משיכה בגמל והנהגה בחמור, וכו'. והק' הרמב"ן, הא גם בה"א סבר הגמ' דלת"ק אפי' איפכא קני. ולכן פי' הרמב"ן דאי הכי דמושך ומנהיג לא תנא אלא לאפוקי מדר"י, ליערבינהו וליתנינהו, ובזה יהי' לאפוקי מדר' יהודה, ומדלא ערבינהו ותנינהו, ש"מ מלישנא יתירא דהא דקתני א' מושך וא' מנהיג, לאפוקי רכוב הוא דאתא.

(ב) **איכא חד צד דלא קני- כ' הרא"ש** (י"ז) דלדינא מספקינן אזה מהם קונה ואיזה לא קנה, ולכן במכר ובמתנה לא קנה אף חד מינייהו, משום דמוקמינן על חזקת מרי', ובמציאה והפקר קנו שניהם מספק, ואין להוציא מן העושה א' מהקנינים אלו בלא ראי'. אולם ע' ברמב"ם (גזילה י"ז, ה') שכו' דבין מנהיג או מושך קונה בין בחמור ובין בגמל, וכבר תמה הראב"ד שם דספק הוא, ואיך פסק הרמב"ם כן בפשיטות. וע' במגדל **עוז** שכו' שהי' טעות בדברי הרמב"ם, והול"ל דדוקא בחמור קנו שניהם, אבל בגמל רק מושך קונה אבל לא מנהיג. אולם ע' בכסף משנה שביאר (ע"פ דברי המגיד משנה שם) דכוונת הרמב"ם בקנו שניהם היינו דאם שניהם מושכים או שניהם מנהיגים קונים שניהם, אבל היכא דא' מושך וא' מנהיג בגמל, המושך קונה ולא המנהיג, ופסק כלשון זה דמנהיג לא מהני בגמל. וביאר הכס"מ, דס"ל להרמב"ם דמה דאמרי' "איכא חד צד דלא קני", היינו לומר דהיכא דא' מנהיג וא' מושך, רק א' מהם קונה, אבל ודאי משיכה או הנהגה הוי קנינים בפני עצמן.

(ג) **ש"מ רכוב קני- פרש"י,** דהיינו דקני לחודי', וכיון דשלא במקום מנהיג קני כולו, במקום מנהיג קני פלגי'. ואף דבתחלת הסוגיא נקט דאפי' אם רכוב לחודי' קני, מ"מ שייך לומר דרכוב במקום מנהיג לא קני, כ' התוס' הרא"ש דס"ל לרש"י דלמסקנא דעל רכוב לחודי' קאמר שמואל דלא קנה, לא נאמר סברא זה דמחלקים בין רכוב לחודי' ובין

שפיר מהני מה שיכול לנתקו אצלו. **וע'** **בנתיבות** (שם, ב') דכ' דהיסוד דמה שהוא ביד חבירו מעכב ההגבהה, אף דאינו רוצה לקנות מה שהוא ביד חבירו, עכצ"ל שהוא משום שאוגדו ביד חבירו, ולכן אינו יכול לקנותו. וא"כ, י"ל דס"ל להרמב"ם דכל שיכול לנתקו אצלו, שוב אינו נחשב דאוגדו ביד חבירו, ומה דאמרי' דר' אבהו בדותא הוא, היינו רק כלפי מה שהי' רוצה לומר שיכול לקנות אף מה שביד חבירו, אבל מ"מ כלפי מה שהוא אינו נחשב אוגדו בידו, בזה שפיר אמרי' דכיון דיכול לנתקו אצלו לא הוי אוגדו בידו. ועפ"ז כ' לבאר למה נקט הגמ' דבא אחר והגביה חציו מע"ג העמוד, דכל הנדון הי' רק על אותו החצי שהבתרא הגביה מהעמוד אח"כ, אבל כלפי החצי שהגביה הראשון מעל הקרקע, ס"ל להרמב"ם דשפיר קונה הראשון.

(ט) **ומנהיג בעיר קנה- פרש"י**, דהיינו דקונה אף בעיר, וכ"ש בשדה. אולם כ' הרשב"א דמסתברא דדוקא בעיר קאמר הגמ', דאין דרך להנהיג בשדה, דמקום רחב הוא, ובורחת אילך ואילך, ולכן הדרך הוא דוקא לרכוב, ולכן לא מהני לקנות בהנהגה בשדה.

(י) **אלא מעתה, הגביה ארנקי בשבת, וכו'-** כ' **המהרצ"ח**, אע"ג דקיי"ל כרבא דאמר דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, וקנין שנעשה באיסור לא הוי קנין, ואפי' באיסור דרבנן קיי"ל הכי, מ"מ כ' **הש"ך** (חו"מ ר"ח, א') דלענין שבת לא אמרי' הכי, דכיון דאיסור התלוי בזמן הוא, לא אמרי' דאי עביד לא מהני, כיון דאפשר לעשות הקנין בהיתר.

(יא) **ואי רשות הרבים הוא, קני- העיר הקצות** (קצ"ז, ב'), הא רוכב קני מטעם משיכה, והרי משיכה אינו קונה ברה"ר, והניח בקור. וע' **בנתיבות** (שם) שכ' דאולי יש לתרץ ע"פ מש"כ תוס', דבאמת רכיבה מהני מדין מסירה, ולא מדין משיכה, וא"כ שפיר מהני ברה"ר. ועוד תי' דמיירי כגון דרכב מתוך רה"ר עד סימטא, ע"ש מש"כ בזה. **וע'** **בתוס' רי"ד** שכבר הק' כן, וכ' לחלק בין משיכת מטלטלין ומשיכת בעלי חיים,

וכחמור דמי. ומה דאיצטריך למימר דקא מגבה לי' בן דעת, היינו לקנות היתר על בי פגי'. וכ' בשיעורי ר' שמואל (קל"ג) דמוכח מדבריו דהא דלא מהני הגבהה אינו חסרון במעשה ההגבהה, אלא הוראת בעלות שלימה על הכל, ולא כשיש הוראת בעלות רק על חצי החפץ. וא"כ, כאן שהחצי השני גם בבעלותו, די בהגבהה השאר ויקנה הכל, כיון שיש כאן הוראת בעלות על הכל.

(ו) **זה קנה חמור ובית פגיה וזה קנה מה שתפוס בידו, והשאר לא קנה לא זה ולא זה- ע' בתוס' הרא"ש** (ח). דהביא ראי' מכאן לשיטתו (דלא כהראב"ד שם) דאפי' אם מה שתפוס חבירו הי' מוגבה מכוחו אף בלא תפיסת חבירו, מ"מ אינו קונה, דקנין חבירו מבטל קנינו (דהא כאן ודאי המוסרה לא הי' נופל לקרקע אם לא הי' חבירו מגביהו, ומ"מ אינו קונה אלא מה שבידו).

(ז) **וזה קנה מה שתפוס בידו- פרש"י**, דמה שבתוך ידו הוי מגביה לגמרי. וע' בקונטרסי **שיעורים** (ט', ד' [עמ' 72]) שכ' דלכאור' משמע מכאן דזהו רש"י לשיטתו, דכ' **הקצות** (רס"ח, ב') דשי' רש"י הוא דאין קנין של יד, ולכן כ' רש"י דקונה דוקא משום הגבהה. אבל דחה זה, דבאמת י"ל דס"ל לרש"י דקנין ע"י ידו הוא קנין רשות, אלא דכל זמן דאינו מוגבה מכוחו, וחלק שבה הוא עדיין ע"ג קרקע, אי"ז נחשב כ"כ ברשותו.

(ח) **והא דר' אבהו ברותא היא- וא"כ לכאור' יוצא** דמה דיכול לנתקה ולהביאה אצלו אינו כלום, וכן פסק השו"ע (חו"מ רס"ט, ה'). ומכאן הק' הש"ך (חו"מ קצ"ה, ו') על מש"כ הרמב"ם (וכן פסק השו"ע) דלענין חליפין אם תפס המקנה מקצת הכלי, ונשאר קצתו ביד הקונה, אם אחז פחות מג' אצבעות, צריך עכ"פ שיהי' יכול לנתקו מהקונה ולהביאו אצלו, ועי"כ יהי' נחשב קנוי להמקנה. ולפי הנ"ל, למה מהני אם יכול לנתקה, הרי לכאור' מה שיכול לנתקו אינו כלום. והש"ך תי' א) דדוקא לענין קנין סודר, שהוא קני ע"מ להקנות, מהני מה שיכול לנתקו אצלו. ב) דוקא לענין מציאה לא מהני, אבל במקח וממכר, שיש כאן דעת אחרת מקנה אותו, אז

ידה בכלל, וא"כ יהי' צריך לחזור וליתנו לה, דאל"כ יהי' חסרון של טלי גיטיך. **אולם** לכאור' יש לע', מה לי דאינו דומה ליד, הא זה א"ש רק למ"ד דחצר מטעם יד אתרבאי, אבל למ"ד חצר משום שליחות אתרבאי מאי איכא למימר. וכ' הריטב"א דגם לא דמיא לשליח, "כי השליח אינו מהלך אלא לדעת שולחו בעודו שליח", משא"כ חצר מהלכת, שהולכת לדעת עצמו.

(ד) **והלכתא בכפותה- הק' הרשב"א**, איך קונה הבהמה בגרירה, האם עדיף גרירה מהנהגה בגמל או משיכה בחמור דאמרי' דחד צד מינייהו לא קני משום דאין דרכן בכך (אגב, מבואר דס"ל דאינו קונה ממש, כשי' הרא"ש שהבאנו לעיל, ודלא כשי' הרמב"ם שהבאנו שם). ותי' דשאני התם דעיקר הליכתן מעצמו היא, ולכן אין הליכתן קונה אלא כדרכן, אבל כאן, שהוא מושך אותה לגמרי, אז אפי' בגרירה קונה.

(טו) **אלא מעתה, היתה מהלכת ברה"ר וכו'-** יש לע', מה הק' עוד, הרי כבר הק' ותי' כע"ז לענין דגים שקפצו בספינה, ומה עוד מקום להק' ולתקן. וכ' הריטב"א דאי"ז דומה להא דספינה, דשאני הכא דהאשה מדעתה ניידא.

(טז) **קלתה מינח נייחא וכו'-** הק' הרשב"א בשם הראב"ד, הא סכ"ס הו"ל כליו של אדם שאינן קונין לו ברה"ר, ולמה מהני. והביא שהראב"ד כ' דרה"ר דסוגיין היינו סימטא, ומה דקאמר רה"ר, היינו שאינה רה"י. והרשב"א תי' דכיון שקלתה על ראשה, ויש לה רשות להניח קלתה על ראשה, א"כ שפיר קונה אף ברה"ר, דכל מקום שיש לו רשות להניחו שם קונה. **עוד** הביא שהראב"ד הק' דתקנה לה ד' אמות, ותי' דלא מהני ד' אמות במהלך, ורק בעומד.

(יז) **מי שליקט את הפאה- פרש"י**, אדם בעלמא שאינו בעל שדה, דאי בבעל שדה, לא אמר ר"א זכה, דליכא למימר מגו דזכי לנפשי, דאפי' הוא עני מוזהר על שלא ללקט פאה משדה שלו. **אולם** ע' בחי' הר"ן שהביא מהירושלמי דאפי' בבעל שדה מיירי, ומגו דזכי בפאה בעלמא לנפשי, זכי נמי בהאי

דמשיכת מטלטלין אינו קונה ברה"ר, ומשיכת בע"ח קונה ברה"ר. וביאר החילוק, דבמשיכת מטלטלין, הרי הוא צריך למשוך המטלטל ויביאנו אליו, אבל אם גלגלו הלאה ברחוק ממנו, אע"פ שהסיעו הרבה ממקומו לא קנה, ולכן מהני רק בסימטא שיש לו בה רשות, משא"כ ברה"ר. אבל משיכת בע"ח אינה כן, דעיקר משיכתן הוא להנהיגה לפניו ולא שיביאם אצלו, ובעינן עד שתעקור הבהמה יד ורגל, בזה כל זמן שעוקר יד ורגל מהני, ולכן אפי' ברה"ר קנה.

(יב) **אלא משוך בהמה זו וקני כלים שעליה, מהו- פרש"י** דשאלת הגמ' הוא אם קונה הכלים ע"י מה שמושך הבהמה, אף אם אינו קונה הבהמה. אבל הרמב"ן כ' דמשיכה ודאי לא מהני, משום דכלים מונחים ובהמה הוא דמסגיא. אלא השאלה הוא אם יש לו קנין בגוף הבהמה כדי לקנות אגבה אותן כלים או לא (מדין חצר), וע"ז אמר לו רבא דלעולם לא קנה אלא בכפותה ומדין חצר. וע"ע בריטב"א שפי' כהרמב"ן, דהשאלה הוא משום חצר, אלא שכ' להיפוך, דפשוט הוא דאם מושך שיהי' קונה.

(יג) **מי קני כלים, חצר מהלכת היא- פרש"י**, דחצר מהלכת לא שמעי' בי' דתקני, דכי מרבה חצר, לא מרבינן אלא כמו גגו חצירו וקרפיו, דלא נייד והוי משתמר. וע' בחי' הגר"ח על הש"ס (סי' קמ"ט), דהביא דתוס' בכמה דוכתי ס"ל דמה דחצר מהלכת ל"ק הוא משום שאינו דומה ליד. וביאר דהחילוק הוא, דרש"י ס"ל דשפיר הוי חצר מהלכת דומה ליד, וא"כ חשיב דנתן ליד בעל החצר, אלא דמחוסר בפרט, דהיינו דאינו משתמר, וא"כ הו"ל כיד שאינו משתמר, ולא קנה. משא"כ לפי תוס', הרי אי"ז דומה ליד כלל, כיון דנייד. והביא נפק"מ היכא דנותן גט לאשתו בחצר מהלכת, אף דלמעשה עכשיו אינה מגורשת, שהרי הגט הוא בחצר שאינה משתמרת, מ"מ לפי רש"י הוא עכ"פ בידה, אלא דחסר פרט דמשתמרת, וזה יכול לתקן בקל ע"י נתינתה לחצרה, ואי"ז חסרון של טלי גיטיך מע"ג קרקע, דהא כבר קיים הדין נתינה ליד האשה. אבל לפי תוס', הרי אי"ז נתינה בכלל, שהרי לא נתן לידה, דאי"ז חשיב

פאה לחברי'. וע' בריטב"א שהביא מתוס' דדחה דברי רש"י, דכיון דיכול להפקיר גם שדהו, ושוב לא יהי' מוזהר מללקוט משדה זו, לכן שפיר הוי זה נחשב מגו ג"כ. אבל כ' הריטב"א די"ל דס"ל לרש"י דגוזה"כ הוא, דכיון דכשבא לכלל פאה הי' מוזהר עלי', שוב א"א להפקיע חיוב זה, ואפי' אם אח"כ הפקיר שדהו. וע"ע בקהלות יעקב (י"ד, ד"ה והנראה בביאור) שכ' בביאור מח' זו (והוא כ' שי' הריטב"א בשם הרא"ש), דרש"י ס"ל דמה דהעני מוזהר על שלו, היינו מדין מצות תעזוב שחל עליו, והאזהרה דלא תלקט לעני, דהיינו להזהיר העני על שלו, בא לחזק העשה דתעזוב. וכיון שכן, כיון דכבר חל עליו העשה דתעזוב, מחוייב הוא בעשה זו לעולם, ולא תועיל מה שיפקיר אח"כ את השדה והפירות. אבל הרא"ש והריטב"א ס"ל דיסוד איסור הלקיטה לעני הוא מפני שהוא נקרא עשיר לגבי פאה זו, דכיון שעיקר השדה או עיקר הפירות שלו הן, שלא זיכתה תורה הלקט שכחה ופאה לעניים אלא מפני שאין להם בעיקר השדה והפירות, הרי נקראים עניים כלפי אותה שדה. אבל בעה"ב של השדה, נקרא עשיר כלפי שדה זו אפי' אם הוא עני, כיון דעיקר השדה שלו הוא. ולפי"ז, כשהפקיר את שדהו, שפיר רשאי לזכות בהפאה שהפריש הוא עצמו, דעכשיו שוב לא

הוי עשיר כלפי אותה שדה [ועדיין צ"ע, בשלמא הלאו דלא תלקט לא שייך אצלו לפי הרא"ש, אבל למה פקע המצות עשה דתעזוב, ואיך זה תלוי בביאור המחלוקת, וצ"ע].

(ח) יתנה לעני הנמצא ראשון- הק' הקצות (רי"ב, ד'). כיון דרבנן ס"ל דלא זכה העני שליטת בשבילו, למה צריך ליתנה לעני הנמצא ראשון, יזכה בה הוא עצמו, כיון דעני הוא. ותי' דלפי מש"כ הרמב"ם, דהיכא דאמר על איזה דבר לשאקננו יהא הקדש, דצריך לקיים דבריו משום נדר, א"כ י"ל דעכשיו ג"כ צריך לקיים דבריו משום נדר, ולכן אינו יכול להחזיקו אצל עצמו, וצריך ליתנו לעני (ומה שצריך ליתנו לעני הנמצא ראשון, אולי משום בל תאחר, ע' בשיעורי ר' שמואל [קמ"ד] בזה).